

แม่ แหล่งความรู้บุคคล และเรื่องราวของชุมชนถิ่นเกิดถิ่นอาศัย เพื่อกลวิธีสร้างเสริมทักษะอ่านเขียน วัฒนธรรมสื่อ และการสื่อสารเรียนรู้ สู่การพัฒนาสังคมอย่างมีส่วนร่วมหลังยุคความทันสมัยและการปฏิวัติเขียว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรัตน์ คำศรีจันทร์

สาขานิเทศศาสตร์บูรณาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บทนำ

เมื่ออย่างเข้าสู่ศตวรรษที่ ๑๙ และหลังการขยายตัวของสังคมวัฒนธรรมแบบอุตสาหกรรมนั้น ในอีกด้านหนึ่งสังคมโลกก็เริ่มประจักษ์ต่อแรงกดดันจากการเพิ่มขึ้นของภาวะอดอยากและทุพภิกขภัยที่มาพร้อมกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและพลเมืองโลก สภาวะการณ์ดังกล่าว ทำให้มีการคาดกันว่าจะเกิดปัญหาความอดอยาก และความรุนแรงทางด้านต่างๆตามมามากยิ่งขึ้น จึงเกิดความร่วมมือกันอย่างกว้างขวางของทั่วโลก ในอันที่จะป้องกัน แก้ปัญหา พัฒนาทางเลือกและหาทางออกด้วยมาตรการและวิธีการอันหลากหลาย ในท่ามกลางความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงภายใต้แรงกดดันดังกล่าวนี้ การพัฒนาทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่หลังยุควิฤตชุมชนเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมของก่อนหน้านั้น รวมทั้งความมีบทบาทของภาคความรู้ การวิจัยและสร้างความรู้พื้นฐานโดยประยุกต์ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่และขยายผลการจัดการกระบวนการผลิตอย่างเป็นอุตสาหกรรมให้มีประสิทธิภาพสู่ชุมชนเกษตรกรรม ก็ได้นำสังคมให้นำเอาวิธีการแบบอุตสาหกรรม มาใช้เพื่อการผลิตในภาคเกษตรกรรมทดแทนวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม กระบวนการดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดการเพิ่มพูนขึ้นของการผลิตอย่างขนานใหญ่ทั่วโลก กระทั่งนำสังคมเศรษฐกิจโลกให้เข้ามาสู่เกษตรอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่และเรียกกันว่าเกิดพัฒนาการเปลี่ยนผ่านทางสังคมโดย 'กระบวนการปฏิวัติเขียว' (Green Revolution) ^{[1][2][3]}

ผลของการปฏิวัติเขียวได้สร้างผลกระทบทั้งเชิงบวกและลบ ทางด้านบวกนั้น ก็ทำให้การผลิตอาหารเพื่อการบริโภคของทั่วโลกสามารถแบกรับการขยายตัวของสังคมประชากรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น ^[4] แต่ทางด้านลบก็ก่อให้เกิดความล้มสลายและความสูญเสียของทรัพยากรทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลกอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการสูญเสียอย่างถาวร เช่น แหล่งพลังงานจากฟอสซิล ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพผืนดิน พื้นที่ป่าไม้และแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของวิธีการแบบอุตสาหกรรมยุคเก่า รวมทั้งก่อให้เกิดอุบัติเหตุและวิกฤติการณ์ต่างๆที่มีข้อมูลที่เชื่อถือได้ว่ามีความสืบเนื่องกับการเสียดุลไปบนกระบวนการเศรษฐกิจสังคมดังกล่าวของโลก ทำให้เกิดความตื่นตัวกันอย่างกว้างขวาง นำไปสู่กระบวนการที่เรียกกันว่าเป็นการปฏิวัติเขียวครั้งที่ ๒ (Second Green Revolution) ^[5]

การปฏิวัติเขียวในอดีตนั้น มีสาระสำคัญอยู่ที่การใช้วิทยาการและวิธีการแบบอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งเน้นการผลิตเชิงเดี่ยวขนาดใหญ่ ใช้การพัฒนาพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรพื้นฐานจากธรรมชาติอย่างเข้มข้น ส่วนการปฏิวัติเขียวระลอกที่สองนั้น เป็นการหาทางออกสู่การพัฒนาความหลากหลายของแหล่งอาหาร การพัฒนารูปแบบการจัดการฟาร์มสะอาด ยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยการใช้เทคโนโลยียุคใหม่เข้าช่วย รวมทั้งการพัฒนาทางเลือกของการพัฒนาและสร้างการมีส่วนร่วมทางสังคม ตลอดจนการพัฒนาในมิติอื่น เช่น การสร้างสังคมวัฒนธรรมผู้บริโภค การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ระบบการขนส่ง และการกระจายผลผลิต

นอกจากนี้ ผลของการเกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในระดับทศวรรษพื้นฐานของกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของโลกในหลายประการ ก็มีส่วนต่อการทำให้ความหมายและแนวคิดสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมและกิจการเกิดความเปลี่ยนแปลงสู่การมีความเป็นองค์รวมและบูรณาการกับมิติอื่นๆ อย่างเด่นชัดมากขึ้นเป็นลำดับไปด้วย ทำให้เห็นความเชื่อมโยงกันได้มากยิ่งขึ้นระหว่างการผลิตทางเกษตรกรรมกับมิติอื่นของสังคม เช่น สุขภาพและคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ทักษะชีวิตและสุขภาวะของประชาชน ครอบครัว และชุมชนการผลิต ตลอดจนมิติจิตใจ การพัฒนาทางสังคมวัฒนธรรม และสุขภาวะนิเวศว่าเป็นทั้งเป้าหมายและเป็นปัจจัยต้นทุนสำหรับการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมและกิจการที่สำคัญ ทำให้พิจารณาได้ว่า การสร้างความสามารถมีส่วนร่วมให้กับคนส่วนใหญ่ของสังคมต่างๆ เพื่อการพัฒนาทางเกษตรกรรมและกิจการนั้น สามารถที่จะเป็นปัจจัยชี้ขาดอย่างหนึ่งต่อกระบวนการปฏิวัติเขียวครั้งที่ ๒ และเป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาทางด้านอื่นๆ ของสังคมภายใต้เงื่อนไขแวดล้อมและภาวะความจำเป็นร่วมกันใหม่ๆ ของสังคมโลกทั้งปัจจุบันและอนาคต ^[6]

วัฒนธรรมความรู้ ความฉลาดทางสื่อและเทคโนโลยีการสื่อสาร กับความสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาของเกษตรกรและชุมชน

กระบวนการนี้ในอดีตของการพัฒนาภาคเกษตรกรรมนั้น มีช่วงระยะเวลาหนึ่งของการดำเนินไปบนการพัฒนาแบบเชิงเดี่ยว (Singularity Development) และการทำแบบอุตสาหกรรม (Industrialized Culture) เช่นเดียวกับที่ปรากฏให้เห็นได้อยู่ทั่วไปในมิติอื่นๆ ของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมทั้งของสังคมไทยและของโลก ภายใต้กระบวนการดังกล่าวนี้ ประเทศต่างๆ อาศัยการสร้างฉลาดทางการเรียนรู้ (Learning Literacy) ให้กับประชาชนและชุมชนอย่างกว้างขวาง ซึ่งก็มีความสอดคล้องกับความจำเป็นในห้วงดังกล่าวได้อีกแบบหนึ่ง โดยกระบวนการที่สำคัญดังกล่าวก็ได้แก่ ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณ เข้าถึงความรู้ และสร้างจินตภาพเชิงนามธรรมได้ ซึ่งก็ได้ทำให้กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยี การมีส่วนร่วมที่จะเปิดรับและทำตามกันอย่างขนานใหญ่ และการขยายตัวภาคการผลิตสู่วัฒนธรรมการผลิตแบบอุตสาหกรรมอย่างในอดีต ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

แต่การแก้ปัญหาและการพัฒนาทางเกษตรกรรมและกิจการในสภาวะการปัจจุบัน มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการโดยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆ อีกหลายด้านด้วยกัน ^[6] โดยเฉพาะการที่จะต้องสะท้อนวิถี

วัฒนธรรมอุตสาหกรรมยุคใหม่ซึ่งมีใช้จำกัดอยู่กับการต้องลดทอนความแตกต่างหลากหลายให้เป็นแบบเดียวกันอย่างในอดีต แต่ต้องสนองตอบและสามารถครอบคลุมความจำเป็นอันแตกต่างหลากหลาย มีความบูรณาการ คำนึงถึงความเป็นองค์รวมทั้งด้านวัตถุและจิตใจ และมีความเบ็ดเสร็จทันการณ์ต่อความจำเป็นทั้งต่อท้องถิ่นและต่อการอยู่ร่วมกันในขอบเขตต่างๆของสังคมโลก เห็นความเชื่อมโยงสิ่งที่เคยแยกส่วนอย่างในอดีตว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดต่อการบรรลุเป้าหมายโดยรวมของสังคม เช่น สุขภาพ โอกาสทางการศึกษา และคุณภาพชีวิต เป็นทั้งเป้าหมายและปัจจัยต้นทุนของการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนผลผลิตและความสมบูรณ์พูนสุขของการผลิตทางเกษตรกรรมและกสิกรรมด้วย การทำเกษตรกรรม กับการสร้างสุขภาพ และการพัฒนาพลเมืองประชากร เป็นสิ่งเดียวกันได้ ดังนี้ เป็นต้น

นอกจากนี้ สังคมยุคใหม่ ทำให้ท้องถิ่นและทั่วโลกมีความเชื่อมโยงกันหลายมิติ อีกทั้งสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อกันได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้นด้วยวิทยาการและเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารซึ่งพัฒนาแบบก้าวกระโดดด้วยวิทยาการและเทคโนโลยียุคดิจิทัล ด้วยเหตุนี้ ความฉลาดทางการเรียนรู้ รวมทั้งความสามารถมีส่วนร่วมเพียงรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและได้ทักษะในการทำแบบเดียวกันตามๆกันไปในจังหวะเดียวกัน จะไม่เพียงพอและจะทำให้สังคมเกิดข้อจำกัดในการพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ การเข้าถึงโอกาสเพื่อการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นในแทบทุกขั้นตอน อีกทั้งมิใช่เพียงเป็นผู้รับการเปลี่ยนแปลงอย่างเดียว แต่จะต้องริเริ่ม นำเสนอ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ขึ้นมาจากตนเองได้ด้วย

การสร้างวัฒนธรรมความรู้ ความฉลาดทางสื่อและเทคโนโลยีการสื่อสาร (Communication and Media Literacy) ให้กับประชาชนและชุมชนการผลิตในภาคเกษตรกรรมและกสิกรรม จะมีส่วนสำคัญต่อกระบวนการทางสังคมในลักษณะดังกล่าวนี้ ซึ่งก็จะทำให้กระบวนการถ่ายทอดวิทยาการและเทคโนโลยี กับความสามารถเลือกสรรการเปลี่ยนแปลงอย่างเท่าทันและทัดเทียมความจำเป็น การเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสการพัฒนาตามเงื่อนไขความพร้อมอันแตกต่างหลากหลาย รวมทั้งการริเริ่มนำการพัฒนาและนำการเปลี่ยนแปลงขึ้นมาจากชุมชนฐานรากของสังคม เกิดความสำเร็จที่สอดคล้องกับความจำเป็นร่วมกันได้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมการเรียนรู้ ความรู้ ตลอดจนสื่อสารการเรียนรู้ และการสั่งสมภูมิปัญญาของสังคมไทยนั้น อยู่ในรูปของการบันทึก ถ่ายทอด และสืบทอดกันไว้กับวิถีชีวิตของสังคมมายาวนาน มากกว่าอยู่ในวัฒนธรรมหนังสือและวิธีการทางความรู้แบบสมัยใหม่ ซึ่งในแง่หนึ่ง ก็ทำให้คนส่วนใหญ่มีทักษะไม่เพียงพอสำหรับเข้าถึงความรู้เพื่อนำการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็น และในอีกทางหนึ่ง ความรู้และภูมิปัญญาที่อยู่ในวิถีชีวิตก็ขาดการสั่งสมสืบทอดและเกิดความสูญหาย ทำให้รากฐานของสังคมอ่อนแอ ดังนั้น การที่จะทำให้ความรู้ วิทยาการ เทคโนโลยี และทักษะสมัยใหม่ ถ่ายทอดสู่ชุมชนและนำไปใช้อย่างได้ผล และการทำให้ประชาชนและชุมชน สามารถใช้ภูมิปัญญาและความเข้มแข็งทางด้านต่างๆที่มีอยู่ในตนเองได้อย่างบูรณาการ มีความเหมาะสม สอดคล้องกลมกลืนกับความจำเป็นทั้งในความเป็นท้องถิ่นและโลกาภิวัตน์ได้นั้น จะต้องเน้นการให้ความสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบและกระบวนการเพื่อสร้างทักษะการเรียนรู้ การทำให้เกิดความองงามทางวัฒนธรรมความรู้อย่างผสมผสานของชาวบ้านและชุมชน การสร้างความฉลาดต่อวัฒนธรรมสื่อและการสื่อสารเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตชุมชนตามพื้นถิ่นต่างๆของประเทศ

บทความนี้ จึงมุ่งนำเสนอการศึกษากระบวนการสร้างเสริมวัฒนธรรมความรู้ การอ่านเขียนสร้างความรู้ ความฉลาดทางสื่อและเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งสะท้อนอยู่ในสิ่งที่ได้ดำเนินการกันขึ้นที่ชุมชนอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้สามารถเห็นแนวคิดและแนวทางการสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในระดับต่างๆด้วยกระบวนการเรียนรู้ สร้างข้อมูลความรู้และสื่อสารเรียนรู้ท้องถิ่น ซึ่งจะมีส่วนต่อการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมและกสิกรรม ให้สอดคล้องกับความจำเป็นต่างๆ ร่วมกันหลายด้านของสังคมหลังยุคความทันสมัยและหลังยุคการปฏิวัติเขียว มากยิ่งขึ้นต่อไป

ระเบียบวิธี ข้อมูล และแหล่งกรณีศึกษา : เวทีคนหนองบัวและเว็บบล็อก Gotoknow.org

ข้อมูลและกรณีศึกษา เพื่อใช้เป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์สำหรับวิเคราะห์และศึกษาให้เห็นสิ่งที่เกี่ยวข้องในบทความนี้ ได้แก่สื่อออนไลน์และหนังสือ 'ดั่งลมหายใจ' ซึ่งเป็นงานเขียนแนว Auto ethnography มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนบ้านตาลิน และอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เขียนและเผยแพร่สื่อสารสร้างการเรียนรู้ในสื่อออนไลน์เว็บบล็อก gotoknow.org^[7] อย่างต่อเนื่องเมื่อปี 2552 และได้นำมาทำเป็นหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์ ร่วมกับเป็นส่วนหนึ่งของการนำไปจัดแสดงนิทรรศการและเวทีชุมชนในงานประจำปีของชาวอำเภอหนองบัว รวมทั้งใช้เผยแพร่ สร้างเวทีสนทนา ส่งเสริมการอ่าน การสื่อสารและสร้างกระบวนการเรียนรู้ตนเองของชาวบ้านชุมชนอำเภอหนองบัวในวาระต่างๆ ในระหว่างปี 2553 ถึง 2554 เป็นต้นมา

งานวิจัยและงานเขียนในแนว Auto ethnography เป็นวิธีศึกษามิติต่างๆทางสังคมและวัฒนธรรม ที่พัฒนาเค้าโครงสิ่งที่ศึกษาให้เชื่อมโยงออกไปจากการสังเกตในฐานะตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์และสิ่งที่ศึกษา^[8] ผู้เขียนมีถิ่นฐานบ้านเกิดที่บ้านตาลิน อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นชุมชนในชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ยังดำเนินชีวิตอยู่ในวิถีการทำนาไร่ ความรู้และเรื่องราวต่างๆของชุมชนยังสืบทอดกันไว้ในวิถีการแบบมุขปาฐะหรือจดจำและส่งต่อกันรุ่นต่อรุ่นด้วยการบอกเล่าและผ่านสื่อวัฒนธรรมประเพณี

ผู้เขียน ใช้วิธีเขียนเรื่องราวของชุมชนและเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาเรียนรู้มิติสังคมวัฒนธรรม ให้รอบด้าน ทั้งของท้องถิ่นและสังคมไทย โดยเริ่มออกจากเรื่องราวของแม่จากประสบการณ์ตรงของผู้เขียน เริ่มเขียนในห้วงเทศกาลวันแม่ในปี 2552 เดือนละ 1-3 เรื่อง เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์เว็บบล็อก gotoknow.org ของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้เวลา ๑ ปีในการเขียนเพื่อรวบรวมและทำเป็นหนังสือมอบให้แม่ในวาระครบรอบอายุ 72 ปีในปีถัดไป เรื่องราวที่เขียนเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ ประกอบด้วยเรื่องราว 15 เรื่อง มีภาพวาดและภาพถ่ายแสดงเนื้อหาหลักเรื่องละ 1 ภาพ และก่อนการนำมาทำเป็นหนังสือและเผยแพร่อย่างต่อเนื่องในลำดับต่อมา นั้น ก็ได้รับรางวัล Blogger of the month ของเว็บบล็อก gotoknow.org ประจำปี 2552 หลังจากนำมาทำเป็นหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์แล้ว ก็ได้เผยแพร่สู่กลุ่มผู้อ่านชาวบ้านชุมชนบ้านตาลินและในอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์เป็นหลัก โดยเผยแพร่ในงานบุญงานประเพณีและเนื่องในเทศกาลต่างๆของชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการพูดคุยสนทนา สร้างเรื่องราว และนำไปสู่การทำสิ่งต่างๆเพื่อชุมชน ผู้เขียน และลูกหลานของคนในชุมชนจำนวนหนึ่งที่เป็นสมาชิกของสื่อออนไลน์เว็บบล็อก gotoknow.org ก็ได้ร่วมกันบันทึกรวบรวม แลกเปลี่ยนและสื่อสารข้อมูลที่มีมากขึ้นเหล่านั้น รวมทั้งเขียนเรื่องราวเผยแพร่ต่อเนื่องไปอีก โดยมีหัวข้อเฉพาะชื่อ 'เวทีคนหนองบัว' ในเว็บบล็อก gotoknow.org

เช่นกัน ข้อมูลดังกล่าวมาโดยลำดับนี้ ได้นำมาวิเคราะห์บททวนเพื่อพิจารณาและนำเสนอประเด็นการศึกษา
ดังในบทความนี้

From Blog to Book and Back to Community

ข้อมูลท้องถิ่นและการเรียนรู้สังคมผ่านเรื่องราวของหนังสือเขียนให้แม่และชุมชน

ในบริบทของสังคมไทยและสังคมเกษตรกรรมของอีกหลายประเทศทั่วโลก ที่ได้ค่อยๆเคลื่อนเข้าสู่กระบวนการ
ทางเศรษฐกิจสังคมสู่ความทันสมัยและการปฏิวัติเขียว นั้น ได้ก่อให้เกิดพัฒนาการและผลสืบเนื่องต่อ
กระบวนการสังคมในหลายด้าน โดยเฉพาะการขยายตัวของภาคสังคมเมือง พร้อมไปกับการลดลงของภาค
สังคมชนบท

การขยายตัวของสังคมในวัฒนธรรมอุตสาหกรรม สังคมความทันสมัย พร้อมกับการลดลงของวิถีสังคมใน
วัฒนธรรมชุมชนเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม การขยายตัวของภาคสังคมเมืองและการลดลงของภาคชนบทในวิถี
ชุมชนแบบเกษตรกรรมนั้น ไม่ได้ดำเนินไปอย่างเอกเทศเสียทีเดียว ดังในงานของปราโมทย์ ประสาทกุล และ
ปีตมา ว่าพัฒนวงศ์ (2554)^[9] ซึ่งพบว่า นอกจากสังคมเมืองจะขยายตัวอยู่ในตัวเองแล้ว แบบแผนอย่างหนึ่ง
ของการขยายตัวของภาคสังคมเมืองและการลดลงของสังคมชนบทโดยเฉพาะในประเทศไทยนั้น เกิดจากการ
อพยพและย้ายถิ่นในลักษณะต่างๆจากภาคชนบทเข้าสู่ภาคสังคมเมือง ในสังคมเมืองและความทันสมัยของ
สังคมในวัฒนธรรมอุตสาหกรรม จะมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสังคมทั่วโลก บนพื้นฐานของวัฒนธรรมการอ่าน
วัฒนธรรมความรู้ในหนังสือ มีความฉลาดทางสื่อกับวัฒนธรรมเทคโนโลยีสื่อ ที่ก้าวทันความเคลื่อนไหว
เปลี่ยนแปลงของโลกรอบข้างดีกว่าสังคมในภาคชนบท ส่วนในชุมชนและสังคมภาคชนบทนั้น นอกจากจะมี
ช่องว่างที่ยังอยู่ไกลจากวัฒนธรรมสื่อและการอ่านสังคมดังที่สังคมเมืองมีอยู่มากแล้ว ก็เสียกำลังคนและ
สูญเสียต้นทุนวิถีชีวิตไปกับการย้ายถิ่นของคนจากชนบทเข้าสู่สังคมเมืองอีกด้วย

สภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้ชุมชนและประชาชนในภาคชนบทขาดทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาตนเองไป
กับวัฒนธรรมสื่อและวัฒนธรรมความรู้สมัยใหม่ของสังคมโลก อีกทั้งจะยิ่งเด่นชัดและสะท้อนไปสู่การขาด
โอกาสที่จะเข้าถึงการพัฒนาอีกหลายอย่างตามมา

การสร้างทักษะอย่างใหม่ ในวัฒนธรรมสื่อและวัฒนธรรมความรู้สมัยใหม่ ผ่านการสร้างความรู้ กระบวนการ
อ่าน และกระบวนการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นตนเองอย่างแพร่หลาย จะเป็นหนทางหนึ่งสำหรับการได้เรียนรู้
ให้ทัดเทียมกับความจำเป็นของโลกสมัยใหม่ภายนอก พร้อมกับทำให้ตนเองเข้มแข็งขึ้นบนรากฐานภูมิปัญญา
ที่มีอยู่ในตนเอง บุรณาการและสนองตอบความจำเป็นที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากันได้ทั้งสองด้าน ซึ่งจะต้องมี
กระบวนการเรียนรู้ด้วยยุทธศาสตร์ความเชื่อมโยงและมีความบูรณาการรอบด้านอย่างเหมาะสม ทำให้
ประชาชนและชุมชนชาวบ้านสามารถอ่าน เข้าใจ และเกิดการถ่ายทอดนำไปใช้ในการดำรงชีวิตท่ามกลางความ
เป็นไปของโลกกว้าง แต่มีอยู่ในสิ่งที่ใกล้ตัวและสะท้อนอยู่ในวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งการวิจัย วิเคราะห์ อ่าน และเขียน
สังคมในแนว Auto ethnography เพื่อใช้ส่งเสริมกระบวนการทำงานเชิงสังคมไปด้วย เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ทำใน
ลักษณะเช่นว่านี้ได้เป็นอย่างดี

ผู้เขียนได้เริ่มเขียนและเผยแพร่เรื่องราวต่างๆดังแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น โดยเนื้อหาหลักเริ่มออกจากเรื่องราวของแม่กับประสบการณ์ในขั้นตอนชีวิตต่างๆและในแง่มุมต่างๆที่มีข้อมูลพอที่จะเล่าใหม่ได้ดีที่สุด จากนั้นก็เชื่อมโยงไปสู่เรื่องราวของคนในชุมชน ตลอดจนเรื่องราวของชุมชน ซึ่งมีแหล่งข้อมูลอยู่จริง ทั้งในกระบวนการชีวิตของชุมชนและในแหล่งข้อมูลบุคคล การเขียนและเผยแพร่ในระยะแรกทำผ่านสื่อออนไลน์ในเว็บบล็อก gotoknow.org ซึ่งนอกจากผู้อ่านและเข้าชมจะมาจากทั่วไปในประเทศ รวมทั้งบางส่วนก็มาจากหลายแห่งทั่วโลกด้วยแล้ว ผู้อ่านและผู้เข้าชมส่วนหนึ่งก็เป็นคนในท้องถิ่นหนองบัว ทำให้เกิดเครือข่ายแลกเปลี่ยน สนทนา และสร้างข้อมูลความรู้ร่วมกันตามมาอีกอย่างแพร่หลายมากขึ้นเป็นลำดับ ดังแสดงโดยสรุปในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างแหล่งข้อมูลขั้นต้นที่สำคัญ วิธีเข้าถึง และร่วมกันรวบรวมข้อมูลที่ยึดหยุ่นไปกับชาวบ้าน ในระยะแรกเริ่มและระยะที่เป็นผลสืบเนื่องต่อกัน

เนื้อหาเรื่องราว	แหล่งข้อมูลขั้นต้น	วิธีเข้าถึงและเก็บข้อมูล
เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน โรงเรียนในหมู่บ้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน เรื่องราวเกี่ยวกับผู้คน	แม่ คนเฒ่าคนแก่ในชุมชน	การนั่งสนทนาบนศาลาวัด การสนทนาตามบ้านอย่างไม่เป็นทางการ การสนทนาทางโทรศัพท์
เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนอำเภอ เหตุการณ์สำคัญของอำเภอ สถานศึกษา พัฒนาการทางด้านสาธารณสุข การศึกษา โรงขายหนัง ชุมชนตลาด	ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรท้องถิ่น คนเฒ่าคนแก่ กลุ่มข้าราชการเกษียณ กลุ่มศิษย์เก่าโรงเรียนประจำอำเภอ ระดับต่างๆ คณะกรรมการจัดงานประจำปีต่างๆของอำเภอ อดีตนายอำเภอและข้าราชการอาวุโสของอำเภอ	การนั่งสนทนา การสนทนาในกิจกรรมพบปะสังสรรค์ การจัดประชุมและระดมความคิดกลุ่มย่อย การสนทนาทางโทรศัพท์ การร่วมเขียนในสื่อออนไลน์
เรื่องราวเกี่ยวกับวัดประจำอำเภอ ประวัติศาสตร์และเรื่องราวสถานที่ในท้องถิ่น สมุนไพร วัฒนธรรม ประเพณี	พระสงฆ์ซึ่งเป็นลูกหลานคนดั้งเดิมของชุมชน	การนั่งสนทนา การสนทนาในเวทีจัดกิจกรรม การจัดประชุมและระดมความคิดกลุ่มย่อย การสนทนาทางโทรศัพท์ การร่วมเขียนในสื่อออนไลน์
กิจกรรมชีวิต วัฒนธรรมประเพณี สภาพแวดล้อม สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม	เหตุการณ์ สถานที่ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นจริง ภาพถ่าย สิ่งของ สิ่งตัวอย่าง งานฝีมือ	การเดินสำรวจ การเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง การถ่ายภาพ การวาดภาพ

จากกระบวนการและสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นโดยสรุปดังแสดงในตารางที่ 1 นี้ จะเห็นได้ว่า กระบวนการเข้าไปเรียนรู้ชุมชนและเขียนข้อมูลความรู้ขึ้นในฐานะผู้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ศึกษาด้วย ให้มีความบูรณาการและเชื่อมโยงดังได้กล่าวถึงข้างต้นนั้น จะมีส่วนที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่า สามารถทำให้ระบบความรู้ในวิถีชีวิตและ

สิ่งที่สั่งสมอยู่ในวิถีชีวิตผู้คนและชุมชน ซึ่งขาดการเชื่อมต่อที่เหมาะสมกับระบบความรู้ในวัฒนธรรมสื่อและวิทยาการสมัยใหม่ในโลกภายนอก ได้รับการสร้างขึ้นใหม่ให้เป็นชุดความรู้และมีข้อมูลที่จะสื่อสารกับโลกภายนอกได้ดีขึ้น อีกทั้งการบันทึกและถ่ายทอดไว้ในระบบจัดการความรู้ออนไลน์และผสมผสาน ก็ทำให้ชุมชนซึ่งมีภาพสะท้อนความเป็นชุมชนเกษตรกรรมและสังคมในวิถีดั้งเดิม ที่ไม่ปรากฏมาก่อนว่าจะสามารถเข้าถึงสื่อสารและสร้างปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกได้ด้วยวิธีการทางความรู้และกระบวนการสื่อสารในวัฒนธรรมสื่อ และด้วยความฉลาดทางสื่อแบบสมัยใหม่ ได้บังเกิดศักยภาพและต้นทุนทางปัญญาอย่างใหม่ขึ้นมาหลายด้าน ซึ่งก็สอดคล้องกับการเกิดวัฒนธรรมสื่อและสิ่งที่เรียกว่าความฉลาดทางสื่อสำหรับยุคใหม่ขึ้นมาได้ทันที

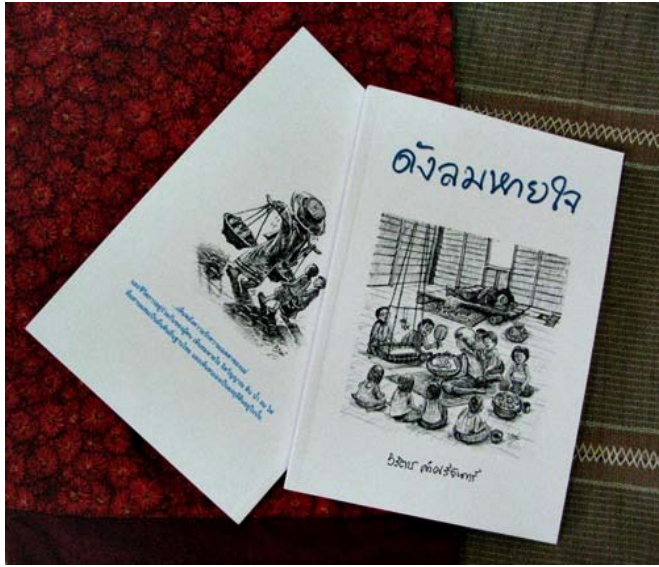
ตารางที่ 2 แสดงโครงสร้างเรื่องราวและมิติต่างๆของหนังสือ 'ดั่งลมหายใจ'

ลำดับเรื่อง	หัวข้อเรื่อง	แหล่งประสบการณ์และกิจกรรมชีวิต	เรื่องราวและความรู้ชุมชน	การเรียนรู้ทางสังคม
1	แม่ : มือแห่งเมตตาธรรม	กิจกรรมทำอาหารในครัวเรือน	- สภาพแวดล้อมการศึกษาของเด็กและโรงเรียนในท้องถิ่น - วิถีชีวิตชุมชน - ปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนและวัด	สภาพแวดล้อมกับการศึกษาเรียนรู้
2	ลูกๆคือเพื่อนและความอุ่นใจในชีวิตของแม่	การดูแลหนองน้ำ	ชุมชนกับกระบวนการกล่อมเกลาเด็ก	ครัวเรือน ชุมชน ทรัพยากรชุมชน
3	เป็นหอยสังข์และเทพผู้คุ้มครองพ่อแม่ : อำนาจวรรณกรรมและการอ่าน	การเล่นดูแลงานบ้าน	โรงเรียนและการทำนา ข้าวของชุมชน	การปฏิสัมพันธ์กันของท้องถิ่นกับโลกภายนอก
4	ผ้าไทยแม่ : ฝันดิน ชีวิตและจิตวิญญาณของสังคม	การทำของขายในฤดูเกี่ยวข้าว	วิถีชีวิตชุมชนและการทำนา	ความเป็นมาของข้าวผ้า ผ้าไทยและคำกล่าวสวัสดิ์
5	ขอลานและตลาดการแลกเปลี่ยนในวิถีชาวบ้าน	กลุ่มชาวบ้านที่มีดอกออกเดินทางหาแลกข้าว	การแลกมีดและสิ่งของกับข้าวของชาวบ้าน	ระบบเศรษฐกิจและการพึ่งพากันในวิถีชุมชน
6	ฤดูกาลชีวิต : พลังความพอเพียงต่อธรรมชาติ	ฝนตกและการรองน้ำฝน	สภาพบ้านเรือนและสภาพแวดล้อม	ระบบวิถีคิด การจัดการความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ

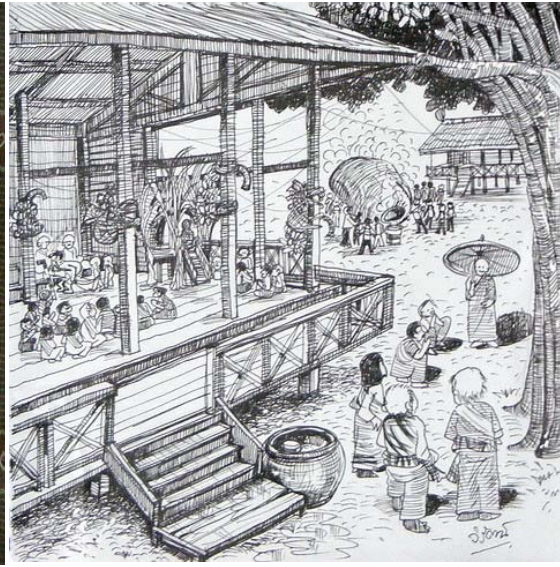
7	การศึกษาเรียนรู้บนสองขา และอานรถถีบ	การถีบจักรยานไป โรงเรียนในอำเภอ	สภาพชนบท และความกันดาร ของท้องถิ่นหนองบัว	โอกาสการศึกษา และปัจจัยแวดล้อม ทางสังคม
8	กาแพหมาเป็นแม่และพ่อ นัก โภชนาการและนัก เศรษฐศาสตร์ในบ้าน	การกินขนมและน้ำข้าว	กิจกรรมชีวิต และวิถีชีวิตครอบครัว	การจัดการ ทรัพยากรและ อาหาร
9	สุขภาพะในองค์รวมแห่ง ชีวิต	การคลอດด้วย หมอต้าแยขาวบ้าน	วิถีวัฒนธรรมการ คลอດและการอยู่ไฟ	สุขภาพและ คุณภาพแห่งชีวิต
10	ทำกินทำอยู่ เรียนรู้ พอเพียง	การทำนา เกี่ยวข้าว สีข้าว และตำข้าว	วิถีชีวิตชุมชน	สังคมวัฒนธรรม ข้าว
11	ฤดูกาล : เทศกาลฟ้าพัน ไส้ บาตรพันก้อนกับแม่	การทำบุญพันก้อน	วิถีชีวิตชุมชน	ระบบคิดและ กระบวนการ เชิงสัญลักษณ์ต่อ สังคมอุดมคติ
12	สตรีแม่บ้าน : กองหลัง สร้างส่วนรวมชุมชน	การเลี้ยงอาหารชุดสระ น้ำโรงเรียน	โรงเรียน การทำสระ และบรรพชนชุมชน	การจัดการแหล่งน้ำ และทรัพยากร การศึกษา
13	สิงทะโมนกับหมาบ้าน ยอดไม้	การเลี้ยงควายและการ เล่น	วิถีชีวิตชุมชน	สภาพชนบทไทย
14	การน้อมตนสู่ความเป็น ญาติพี่น้องกัน	การเยี่ยมและอำลากัน ของญาติ	วิถีปฏิบัติของชุมชน	บทบาทวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ เชิงเครือญาติ
15	กลับบ้านสู่ครรภ์มารดา อันกว้างใหญ่	อามลา มหาวิทยาลัยมหิดล	การงานและกิจกรรม ชีวิต	การเรียนรู้การ เปลี่ยนแปลงใน ชีวิต

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องราวและเนื้อหาของหนังสือดังกล่มหายใจ จะมีการรวบรวมไว้เฉพาะเป็นอีก
ส่วนหนึ่ง ส่วนข้อมูลที่บูรณาการไปสู่ความรอบด้าน และเชื่อมโยงขยายออกไปสู่เรื่องราวอื่นๆ ก็จะรวบรวมไว้ใน
เพจเวทีกนหนองบัวอีกเพจหนึ่ง ในส่วนของเรื่องราวที่ต่อมาได้ทำเป็นหนังสือสิ่งพิมพ์ชื่อดังกล่มหายใจนั้น
ประกอบด้วย 15 เรื่อง ดังแสดงเค้าโครงเนื้อหาและความเชื่อมโยงในเชิงกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ดังตารางที่ 2

ภาพที่ 1

ภาพที่ 2

บรรยายภาพ : ภาพที่ 1 หนังสือดงลมพายุล ภาพที่ 2 ตัวอย่างภาพสร้างเรื่องราว 1 ภาพ ใน 1 เรื่อง

ภาพที่ 1 แสดงภาพหนังสือดงลมพายุล จากการเขียนข้อมูลชุมชนสู่สื่อออนไลน์เว็บบล็อก และจากสื่อออนไลน์เว็บบล็อกสู่การจัดทำเป็นหนังสือสิ่งตีพิมพ์ ภาพที่ 2 เรื่องราวต่าง ๆ นำมาเล่าและถ่ายทอดใหม่โดยใช้แหล่งบุคคลซึ่งมีอยู่จริงในชุมชนเป็นแกนหลักของการถ่ายทอดเรื่องราว แต่ละเรื่องมีภาพวาดจากข้อมูลชุมชนและภาพถ่าย 1 ภาพ ในภาพที่ 2 แสดงตัวอย่างภาพวาดจากข้อมูลซึ่งเป็นภาพงานบุญใส่บาตรพื้ก่อนและเทศมหาชาติของวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน เรื่องราวและการนำเสนอใหม่ด้วยวิธีการทางสื่อ ซึ่งมีความบูรณาการและเชื่อมโยงกับองค์ประกอบต่างๆหลายมิติ ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ และมีสื่อเพื่อพลังปัญญาเกี่ยวกับตนเอง เกิดการนำไปสนทนาพูดคุย แ่ขยายเรื่องราวและเกิดการร่วมกันสร้างข้อมูลชุมชนให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ขณะเดียวกัน ก็ได้พัฒนาสิ่งที่เรียกว่าเป็นความฉลาดทางสื่อและวัฒนธรรมความรู้สมัยใหม่ให้เกิดความพร้อมเพื่อเลือกสรรการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมกับเงื่อนไขแวดล้อมต่างๆได้ดีกว่าเดิมมากยิ่งขึ้น

การเผยแพร่ สื่อสาร และสร้างการเรียนรู้กับชุมชน

นอกจากความรู้และข้อมูลที่สร้างขึ้นกับชุมชน เชื่อมโยงออกจากความรู้ซึ่งอยู่ในคนและวิถีชีวิตชุมชน ไม่มีอยู่ในวัฒนธรรมสื่อ วัฒนธรรมความรู้ และการสื่อสารความรู้สมัยใหม่ ไปสู่ข้อมูลความรู้ของชุมชนที่เผยแพร่ได้อย่างกว้างขวางทางสื่อออนไลน์และสามารถพัฒนาในเชิงคุณภาพของข้อมูลได้มากขึ้นเป็นลำดับแล้ว หลังจากนั้นนำมาทำเป็นหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์ในชื่อหนังสือดงลมพายุลขนาดพ็อกเก็ตบุ๊กแล้ว ก็ได้นำไปเผยแพร่สู่ชุมชนและชาวบ้านหลายช่องทางอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 3-4 ปีนับแต่ปี 2552 เป็นต้นมา เช่น แจกจ่ายบนศาลาวัด ใ้ในงานบุญและเทศกาลต่างๆของชุมชน ให้แม่ของผู้เขียนแจกจ่ายเมื่อมีลูกหลานมารดน้ำดำหัว ในเทศกาลสงกรานต์หรือมากราบไหว้เยี่ยมเยียน นำไปจัดแสดงและแจกจ่ายร่วมกับการจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้และ

ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นตนเอง ในงานประจำปีเทศกาลตรุษจีนของชาวหนองบัว จัดแสดงในวาระสำคัญขอสถานศึกษาในอำเภอ และในเวทีต่างๆของชุมชน ดังนี้เป็นต้น

ขณะเดียวกัน ก็สื่อสารและเคลื่อนไหวทางความรู้บูรณาการอีกหลายทาง ที่สำคัญคือการจัดเวทีเสวนาชุมชนให้ชุมชนได้เกิดกระบวนการสร้างเสริมความรู้และเพิ่มรายละเอียดข้อมูล รวมทั้งทำให้เกิดการค้นพบและเข้าถึงเรื่องราวต่างๆของชุมชนอีกอย่างหลากหลายตามมา และอีกทางหนึ่ง ก็เขียนความรู้และสื่อสาร สร้างเครือข่ายการสร้างข้อมูลเพิ่มขึ้นมาอีกทางสื่อออนไลน์

ภาพที่ 3 บันทึกการแจกจ่ายหนังสือบณศาสดาวัดและงานบุญงานประเพณี ซึ่งเป็นช่องทางเผยแพร่และสื่อสารความรู้ในชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ชุมชนอย่างต่อเนื่องและมีผลสืบเนื่องอย่างบูรณาการได้เป็นอย่างดีแหล่งหนึ่ง ภาพที่ 4 บันทึกชาวบ้าน คนเฒ่าคนแก่ พ่อเพลงแม่เพลงพวงมาลัย ของชุมชนหนองบัวมาร่วมนั่งเสวนา สืบเนื่องกับการได้เรียนรู้และพูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องราวของตนเองที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น ภาพที่ 5 และ 6 ล่าง แม่ของผู้เขียน ทำขนมดอกจอกไปร่วมนั่งเสวนาและแจกจ่ายแก่ชาวบ้านในงานเจ้าพ่อเจ้าแม่ฤาษีหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี 2554

ผลกระทบและผลสืบเนื่อง

ผลกระทบและผลสืบเนื่อง ของการใช้วิธีสร้างความรู้ สร้างวัฒนธรรมสื่อ พัฒนาวิถีวัฒนธรรมความรู้ ผลิตและ พัฒนาสื่อ สร้างกระบวนการสื่อสาร เผยแพร่ และสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างบูรณาการ ทำให้เกิดการ เคลื่อนไหวที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพอย่างใหม่และการบังเกิดสิ่งใหม่ๆที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนของชุมชน ทั้งในระดับหมู่บ้าน และชุมชนในระดับอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เช่น จากที่ก่อนหน้านี้ ชุมชนมี สภาพเป็นแหล่งที่มีความกันดาร อยู่ชายขอบ มีความเป็นชนบท ไม่มีเรื่องราวและสิ่งที่จะสามารถเรียนรู้หรือ เข้าถึงได้ด้วยความน่าสนใจจากสังคมภายนอก ก็กลายเป็นชุมชนที่มีข้อมูล ความรู้ และเรื่องราวในหลากหลาย รูปแบบ ทั้งชุดความรู้ท้องถิ่นหลายมิติ ชุดสื่อนวัตกรรม สื่อออนไลน์ ชุดภาพเขียนและข้อมูลภาพถ่าย ทำให้ ต่อมาได้รับการสนับสนุนจากสภาวัฒนธรรมจังหวัด ให้โรงเรียนหนองบัว ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ ได้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ดำเนินโครงการอบรมถ่ายทอดบทเรียนให้แก่ครูและผู้บริหารของเครือข่ายโรงเรียนใน จังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ความเป็นผู้นำบนความเป็นท้องถิ่นของชุมชน มีส่วนร่วมต่อการสร้างสรรค์ความเป็น ส่วนรวมในขอบเขตที่กว้างออกไปได้มากยิ่งขึ้น จากที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

ในด้านส่งเสริมโอกาสการพัฒนาทางการศึกษา ก็ทำให้สถานศึกษาและโรงเรียนประจำอำเภอ มีแหล่ง ความรู้ และสื่อความรู้สำหรับได้พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น ให้แก่เด็กนักเรียนใน โรงเรียนประจำอำเภอ พร้อมกับใช้เนื้อหาที่ได้สร้างกันขึ้น พัฒนาสื่อการเรียนรู้ออนไลน์แปลไปสู่ภาษาต่างๆ ๑๐ ภาษาของกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งทำให้เป็นชุดสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ที่เป็นตัวอย่างและได้รับรางวัล ระดับภูมิภาคภาคเหนือ จึงมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของครูและโรงเรียน ให้มีกำลังในการ พัฒนาการเรียนการสอน สนองตอบต่อความจำเป็นใหม่ๆได้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ก็ก่อให้เกิดหัวข้ออันสืบเนื่องกับเรื่องราวที่ปรากฏในสื่อความรู้ท้องถิ่นที่สร้างกันขึ้น อันนำไปสู่การ ออกมานั่งพูดคุย สนทนา เพิ่มโอกาสในการเกิดวาระได้สื่อสารและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ของ คนกลุ่มต่างๆในท้องถิ่น บ่งบอกถึงการมีโอกาสมากขึ้นเป็นลำดับที่ชุมชนจะได้ฝึกฝนตนเองอย่างกลมกลืนกับ วิถีชีวิตในชุมชน ให้ได้ทักษะการสังเกตตนเองและอ่านสังคม อ่านเขียน เกิดทักษะวัฒนธรรมสื่อ และการ สื่อสารเรียนรู้ ซึ่งนับว่าเป็นทักษะสำคัญสำหรับการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาตนเองสู่สังคมหลังยุคความทันสมัย และหลังคลื่นการปฏิวัติเขียวระลอกที่ ๒ ของปัจเจกและชุมชนในระดับต่างๆ โดยเฉพาะชุมชนเกษตรกรรมและ กสิกรรม ซึ่งมีความสำคัญมากในบริบทของสังคมไทย

สรุปบทเรียน แนวคิด และความบันดาลใจ

เพื่อสร้างวัฒนธรรมสื่อและความฉลาดในการเรียนรู้

การสร้างเสริมทักษะการสังเกตตนเองและอ่านสังคม ทักษะอ่านเขียนในวัฒนธรรมหนังสือ วัฒนธรรมสื่อ และ การสื่อสารเรียนรู้ ผู้การพัฒนาสังคมอย่างมีส่วนร่วมหลังยุคความทันสมัยและการปฏิวัติเขียว จะทำให้การ พัฒนาการกระบวนการมีส่วนร่วมของสังคมและชุมชนภาคเกษตรกรรม สามารถบรรลุเป้าหมายอย่างบูรณาการ มากขึ้น ทั้งทางด้านการมีความสามารถเปิดรับและมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสมมากขึ้นต่อการเป็นผู้รับขยายผล และถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อสนองตอบต่อการแก้ปัญหาและนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ผลอย่างเพียงพอและทัน

กับสถานการณ์ความจำเป็นที่เกิดขึ้นในบริบทใหม่ๆ และทางด้านที่จะเป็นผู้ลุกขึ้นมามีส่วนร่วม เพื่อนำการเปลี่ยนแปลงจากการได้เรียนรู้สิ่งที่มีอยู่ในตนเองและจะสามารถมีส่วนร่วมด้วยการพึ่งต้นทุนต่างๆที่มีอยู่ในตนเองได้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สังคมโดยรวมมีศักยภาพและเกิดความพร้อมในระดับชุมชนฐานราก ในอันที่จะสามารถเลือกสรรการเปลี่ยนแปลงต่างๆได้อย่างสอดคล้องกับความจำเป็น ทั้งในบริบทของท้องถิ่นและในบริบทของสังคมโลกาภิวัตน์ ได้มากขึ้น

กรณีศึกษาที่ได้นำมาเป็นตัวอย่างในบทความนี้ เป็นตัวอย่างจากชุมชนเล็กๆตัวอย่างหนึ่งที่มีการดำเนินการหลายสิ่งอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ในความเป็นชุมชนเล็กๆและกระบวนการศึกษา ที่ได้เน้นการมีส่วนร่วมแทบทุกมิติของชุมชน เพื่อให้เป็นทั้งกระบวนการสร้างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ให้เกิดทักษะทางการสื่อสารเรียนรู้ในแนวทางใหม่นี้ อาจกล่าวได้ว่าได้ให้ภาพสะท้อนความเป็นจริงของชุมชนในอีกหลายแห่งของประเทศ ซึ่งชุมชนอีกหลายแห่งดังกล่าวของประเทศ โดยเฉพาะในภาคชนบทหรือในสังคมเมือง ของภูมิภาค มักขาดวิธีการและช่องทาง ที่จะเชื่อมโยงกับโลกภายนอกด้วยการใช้สิ่งที่ตนเองมีอยู่ ให้มาจับบทบาทต่อการขึ้นนำการคิดริเริ่มและตัดสินใจที่เหมาะสมกับเงื่อนไขแวดล้อมใหม่ๆ นำไปสู่การได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาต่างๆอย่างเหมาะสม ซึ่งสิ่งที่ก่อเกิดขึ้นในชุมชนที่นำมาเป็นกรณีศึกษานี้ ได้ให้ข้อค้นพบและยืนยันนัยทางการปฏิบัติได้เป็นอย่างดีว่า การใช้วิธีการทางความรู้ สร้างความฉลาดทางสื่อ สร้างทักษะการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมความรู้ พัฒนาทักษะในวัฒนธรรมหนังสือ ตลอดจนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้าถึงวัฒนธรรมเทคโนโลยีสื่อ ด้วยการได้เรียนรู้และได้นำไปใช้ กับสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสร้างสิ่งนี้ให้เกิดแก่สังคมได้อย่างเหมาะสม

การใช้วิธีการสร้างความรู้และสร้างกระบวนการที่จะส่งผลกระทบต่อได้พัฒนาวัฒนธรรมและความฉลาดทางสื่อ ให้ดำเนินไปอย่างบูรณาการและด้วยการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายต่อชุมชนเองด้วยนี้ วิธีเข้าถึงความรู้ระบบวิธีคิด และปัญญาจากประสบการณ์ปฏิบัติ ที่อยู่ในคนของชุมชน มีบทบาทมากต่อกระบวนการที่จะเกิดขึ้นอย่างบูรณาการอีกหลายอย่างตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้ข้อมูล ความรู้ และเรื่องราวต่างๆมีหลักอ้างอิงที่มีชีวิต เห็นความเป็นชุมชนและสัมพันธ์เรื่องราวของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวได้ว่า ความเป็นจริงในการปฏิบัติและกระบวนการทางความรู้ มีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับความเป็นจริงที่ใช้ในการดำรงชีวิตได้ และกลุ่มคนผู้เกี่ยวข้องก็มีกระบวนการที่จะร่วมมือกัน แสวงหาแนวการพัฒนาสู่ทางออกใหม่ๆที่ดีกว่าได้มากขึ้น สอดคล้องกับวิเคราะห์แนวโน้มในปัจจุบันของ Whyte, William Foote (1991 : 7-15) ในหนังสือ Participatory Action Research ว่าการวิจัยที่บูรณาการกันหลายมิตินั้น จะมีแนวโน้มการพัฒนาเชิงระเบียบวิธีการวิจัยไปได้อีกอย่างหลากหลาย รวมไปถึงด้านเกษตรกรรมและกสิกรรม ที่ส่งผลให้สังคมร่วมมือกันสร้างนวัตกรรมและพัฒนาสิ่งต่างๆให้ไปสู่เป้าหมายที่ดีกว่าเดิม ซึ่งส่วนหนึ่งก็คือการออกแบบและดำเนินการให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ทุกมิติมากขึ้นของการวิจัยและปฏิบัติ ^[10]

ความฉลาดทางสื่อและวัฒนธรรมเทคโนโลยีแบบก้าวหน้า ก็สามารถเข้าถึงและนำมาผสมผสานกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน ส่งเสริมและเกื้อหนุนกัน ชุมชนแม้เป็นชาวบ้านในชนบทที่ห่างไกล ก็ปฏิสัมพันธ์และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจากการนำเอากระบวนการต่างๆที่เกิดขึ้นจริงมาพิจารณาเป็นกรณีศึกษานี้ ก็อาจจะกล่าวได้ว่า สิ่งดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้เมื่อได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้าง

วัฒนธรรมความรู้ สร้างวัฒนธรรมหนังสือและการอ่านอย่างมีความหมาย สร้างข้อมูลและชุดความรู้ รวมทั้ง สร้างความฉลาดทางการเรียนรู้ (Learning Literacy) ในแนวทางที่ทำให้ได้เห็นสิ่งซึ่งมีอยู่ในตนเอง จนสามารถ จัดความสัมพันธ์ตนเองกับเทคโนโลยีและกระบวนการทางความรู้บนสิ่งที่มีอยู่ในตนเองของชุมชนก่อน กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว จะเป็นปัจจัยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมและส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการกระทำต่างๆ ด้วยความพร้อมของตนเอง (Active Participation Readiness) ช่วยเปลี่ยนแปลงให้ชุมชน ซึ่งมักเป็นผู้ตั้งรับและคล้อยตามกัน (Passived Participation) อันเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของการพัฒนา ภายใต้กระบวนการทัศนการถ่ายทอดให้รับไปปฏิบัติตามกัน ในห้วงที่สังคมเป็นยุคการปฏิบัติเขียวแบบในอดีต

นอกจากนี้ บทเรียนและตัวอย่างจากกรณีศึกษานี้ สามารถให้แนวคิดสำหรับการขยายผลทางการปฏิบัติได้ มากยิ่งขึ้นว่า การสร้างวัฒนธรรมหนังสือและความฉลาดทางการเรียนรู้อันเกิดจากการได้เรียนรู้ชุมชนตนเอง ด้วยกระบวนการทางการวิจัยและสร้างการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนได้อย่างเหมาะสม ให้เชื่อมโยงออกไปสู่การมีความรู้ความเข้าใจที่ดีต่อโลกกว้างได้นั้น เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยการทำงานกับชุมชนเกษตรกรรมและ ชุมชนในสังคมชนบท ตลอดจนชุมชนที่ขาดโอกาสเพื่อการพัฒนาตนเองในสังคมเมืองอีกหลายแห่งของ ประเทศ สามารถใช้เพื่อเห็นโอกาสการพัฒนาและเห็นต้นทุนสิ่งที่มีอยู่ในตนเอง แล้วนำมาสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาต่างๆ ได้ดีขึ้น สนองตอบต่อความแตกต่างหลากหลายในชุมชนได้ดีขึ้น พร้อมกับทำให้ส่วนรวม มีกำลังการที่จะพัฒนาตนเองได้ดีขึ้น ความร่วมมือและส่งเสริมเกื้อหนุนกันของภาควิชาการกับการพัฒนาใน ภาคเศรษฐกิจสังคม ของสังคมซึ่งมีต้นทุนที่ดีทางด้านเกษตรกรรมและกสิกรรมอยู่ในตนเองดังเช่นสังคมไทย จะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิด ตอบสนองต่อกันอย่างเหมาะสม และเกิดขึ้นบนความริเริ่มจากการมีส่วนร่วมของ ชุมชนได้มากยิ่งขึ้น.

บรรณานุกรมและแหล่งอ้างอิง

- (1) Wikipedia ใน Economic and Social Council ENV/DEV/1050 เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2557
- (2) Wikipedia ใน http://th.wikipedia.org/wiki/โทมัส_โรเบิร์ต_มัลธัส เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2557
- (3) Economic and Social Council ENV/DEV/1050 IN SUSTAINABLE 'GREEN REVOLUTION' IN AFRICA only possible with radical change in thinking about agriculture, sustainable development commission TOLD ใน <http://www.un.org/News/Press/docs/2009/envdev1050.doc.htm> เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2557
- (4) The Second Green Revolution ใน <http://www.nytimes.com/1981/10/25/magazine/the-second-green-revolution.html> เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2557
- (5) Another green revolution is stirring in the world's paddy fields ใน <http://www.economist.com/news/briefing/21601815-another-green-revolution-stirring-worlds-paddy-fields-bigger-rice-bowl> เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2557
- (6) New approaches are needed for another Green Revolution ใน <http://www.scidev.net/global/food-security/opinion/new-approaches-are-needed-for-another-green-revolution.html> เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2557
- (7) <http://www.gotoknow.org/blog/wirat-kamsrichan>
- (8) Autoethnography ใน <http://en.wikipedia.org/wiki/Autoethnography>
- [9] จุดเปลี่ยนประชากรประเทศไทย ปรามิทยุทธศาสตร์ และปีทมา ว่าพัฒนวงศ์ ใน <http://www2.ipsr.mahidol.ac.th/ConferenceVII/Download/2011-Article-01.pdf> เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2557
- (10) Whyte, William Foote. (1991) Participatory Action Research. Sage Publication.